

**UVODNA RIJEČ
UZ TEMATSKI BROJ
ČASOPISA POSVEĆEN
AKTIVNOM STARENJU I
MEĐUGENERACIJSKOM
POVEZIVANJU**

Stanovništvo svijeta, pa tako i Europe, rapidno stari. Tako je 1985. godine bilo 59 milijuna (12,8%) stanovnika Europske Unije starije od 65 godina, dok je 2010. taj broj bio 87 milijuna (17,4%). Kao najvažniji razlozi povećanja broja starijih osoba navode se rast očekivanog trajanja života i opadanje fertiliteta, što dovodi do pojave novih izazova, kao što su: pritisak na budžet i fiskalni sustav, prilagodba ekonomije i radnih mjesta starijem stanovništvu, potražnja za većim brojem educiranih pružatelja njege, kao i mogući konflikt među generacijama oko distribucije dobara i resursa. S druge strane, Europljani žive dulje i zdravije te vlade nastoje pronaći način kako uključiti starije osobe u društvo i održati ih aktivnima, što bi trebalo biti ekonomski korisno i u isto vrijeme, održati psihičko, tjelesno i socijalno blagostanje starijih pripadnika društva. Kako promijeniti dosadašnje pristupe koji u starijim ljudima vide prvenstveno društveni teret, predstavlja novi izazov za sva društva.

Stoga je Europska unija 2012. godinu posvetila aktivnom starenju i solidarnosti među generacijama. Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) definirala je aktivno starenje kao proces povećanja mogućnosti za očuvanje zdravlja, sigurnosti i sudjelovanja u društvu kako bi se sačuvala kvaliteta života tijekom procesa starenja. Riječ *aktivno* ne odnosi se samo na fizičku aktivnost ili sudjelovanje na tržištu rada nego uključuje i participaciju u nizu socijalnih, ekonomskih, kulturnih, duhovnih i građanskih aktivnosti. Također, WHO naglašava

**INTRODUCTION TO
THE THEMATIC ISSUE
OF THE JOURNAL ON
ACTIVE AGEING AND
INTERGENERATIONAL
COLLABORATION**

The world's population, including the population of Europe, is rapidly growing older. Thus in 1985 there were 59 million (12.8%) citizens of the European Union older than 65, while in 2010 that number was 87 million (17.4%). Among the most important reasons for the increase in the number of older persons are the increase of life expectancy and decrease of fertility rates, which leads to new challenges, such as: pressure on the budget and fiscal system, adjustment of economy and jobs to older population, demand for an increased number of educated caregivers, as well as a possible conflict between generations about the distribution of goods and resources. On the other hand, Europeans live longer and healthier, so the governments are trying to find ways to include older persons in society and keep them active, which should be economically beneficial, and should at the same time maintain mental, physical and social welfare of older members of society. How to change former approaches which saw older people primarily as a burden to society is a new challenge for all societies.

Therefore, the year 2012 has been proclaimed as the European Year for Active Ageing and Solidarity between Generations. World Health Organisation (WHO) defined active ageing as a process of increasing possibilities for maintenance of health, security and participation in society in order to preserve quality of life during the process of ageing. The word *active* does not refer only to physical activity or participation in the labour market, but also includes participation in a number of social, economic, cultural,

da starije osobe koje su u mirovini, bolesne ili imaju invaliditet - trebaju aktivno doprinosti svojim obiteljima, vršnjacima, zajednicama i narodu (WHO, 2002.: 12)¹. Sudjelovanje starijih ljudi u društvu doprinosi gospodarskoj i društvenoj vrijednosti, ali i njihovom zdravlju i blagostanju.

Prateći suvremene trendove i nastojanja, Hrvatska udruga socijalnih radnika je svoju V. međunarodnu konferenciju, pod naslovom *Međugeneracijsko povezivanje i aktivno starenje - izazovi za socijalni rad* (Trogir, 10.-12. listopada 2012.), posvetila mogućnostima aktivnog starenja, međugeneracijskim vezama i odnosima te pitanju kako profesija socijalnog rada može odgovoriti na navedene izazove. Cilj je konferencije bio da se kroz različite načine sudjelovanja (izlaganja, radionice, okrugli stol, poster prezentacije) prikažu i rasprave iskustva profesije socijalnog rada u sljedećim područjima: pružanje socijalnih usluga osobama starije životne dobi kroz institucionalnu i izvaninstitucionalnu skrb; promicanje aktivnog starenja kroz cjeloživotno učenje; osnaživanje međugeneracijskih veza; socijalna podrška osobama starije životne dobi u zajednici; briga o tjelesnom i mentalnom zdravlju; zaštita ljudskih prava i integriteta starijih osoba; unapređenje skrbi o starijim osobama koje su izložene nasilju, problemu siromaštva, socijalnoj isključenosti i drugim socijalnim rizicima; volonterstvo kao mogućnost aktivnog i dostojanstvenog starenja.

Stručna i znanstvena izlaganja, kao i neformalna druženja, otvorila su niz pitanja vezanih uz promišljanje aktivnog starenja i međugeneracijske solidarnosti u okvirima struke socijalnog rada, socijalne politike, kao i društva u cjelini. Zajedničkim promišljanjem i diskusijom svih sudionika, ali i konkretnim primjerima dobre prakse

¹ WHO (2002). *Active ageing: A policy framework*. Geneva.

spiritual and civic activities. Additionally, WHO emphasises that older persons who are retired, ill or disabled should actively contribute to their families, peers, communities and nations (WHO, 2002: 12).¹ Participation of older persons in society contributes to economic and social value, but also to their health and welfare.

Following actual trends and endeavours, the Croatian Association of Social Workers dedicated its fifth international conference entitled *Intergenerational Bonding and Active Ageing – Challenges for Social Work* (Trogir, October 10-12, 2012) to possibilities of active ageing, intergenerational connections and relations, as well as the issue whether social work as a profession can provide an answer to the aforementioned challenges. The aim of the conference was to present and discuss, through various manners of participation (presentations, workshops, round table, poster presentations) experiences of the profession of social work in the following areas: provision of social services to older persons through institutionalised and non-institutionalised care; promotion of active ageing through lifelong learning; strengthening of intergenerational bonds; social support to older persons in the community; care for physical and mental health; protection of human rights and integrity of older persons; enhancement of the care for older persons exposed to violence, poverty, social exclusion and other social risks; volunteerism as a possibility for active and dignified ageing.

Expert and scientific presentations, as well as informal gatherings, opened up a series of questions connected to consideration of active ageing and solidarity between generations within the profession of social work, social policy and society as a whole. Through common analysis and discussion of all participants, but also with the aid of concrete examples of good practices,

¹ WHO (2002). *Active ageing: A policy framework*. Geneva.

prihvaćeno je nekoliko važnih zaključaka. Prije svega, socijalni radnici trebaju poticati međugeneracijsko povezivanje kao prevenciju međugeneracijskih sukoba. U tretiranju fenomena starosti i starenja trebamo se pomaknuti od koncepta potreba prema konceptu resursa, odnosno konceptu socijalnog kapitala, dok životna razdoblja treba gledati kao cikličke, a ne kronološke etape. Posebno važno područje u socijalnom radu sa starijim osobama predstavljaju ugrožene skupine starijih ljudi (siromašni, zlostavljeni, teško bolesni) te je veliki izazov ali i dužnost raditi na zaštiti njihova integriteta i dostojanstva kao temeljnih ljudskih prava. Istaknuta je važnost rane intervencije u obiteljima pod rizikom (siromaštvo, nezaposlenost, izolacija, loš zdravstveni status) kako bi se spriječilo nasilje te je istovremeno potrebno raditi na senzibilizaciji stručnjaka i javnosti, ali i samih starijih osoba. Treba proširiti mrežu usluga za starije osobe u zajednici te raditi na reviziji postojećeg sustava u smislu kategorizacije, standardizacije kvalitete i cijene usluga. Važnost kvalitete provođenja slobodnog vremena (slušanje glazbe, ples, kazalište, primjerene sportske aktivnosti, međugeneracijski susreti, volonterski rad) treba biti više promovirana putem medija i na lokalnoj razini. Važan prioritet treba biti rad na pripremi novih strategija i socijalnih politika za starije osobe, uvažavanje specifičnosti potreba budućih korisnika i novih usluga, posebno za skupine tzv. ovisnih starijih osoba (osiguranje za slučaj ovisnosti i/ili uvođenje naknade za njegovatelja).

U ovom tematskom broju objavljujemo 7 radova izloženih na prije spomenutoj međunarodnoj konferenciji socijalnih radnika. Iako su svi radovi pisani primarno iz perspektive socijalnog rada, u mnogima se obrađuju sociodemografski i socijalnopolitički aspekti tematike aktivnog starenja i međugeneracijske solidarnosti.

several important conclusions were made. Primarily, social workers should promote intergenerational bonding as a prevention of conflicts between generations. In treating the phenomenon of old age and ageing we should move from the concept of needs towards the concept of resources, i.e. the concept of social capital, while ages of life should be viewed as cyclical, and not chronological phases. A particularly important area in social work with older persons are oppressed groups of older persons (the poor, abused, seriously ill), so a great challenge, but also the duty is to work on the protection of their integrity and dignity as fundamental human rights. The importance of early intervention in families at risk (poverty, unemployment, isolation, poor health status) was emphasised in order to prevent violence, and at the same time more should be done on the sensitising of professionals and the public, but also older persons themselves. The network of services for older persons in the community should be broadened, and the existing system should be assessed in the sense of categorisation, standardisation of quality and prices of services. The importance of the quality of leisure time (listening to music, dance, theatre, appropriate sport activities, intergenerational meetings, volunteering) should be more promoted through the media and on the local level. Preparation of new strategies and social policy measures for older people, respecting specific needs of future users and new services, especially for so-called dependant older persons (insurance in case of dependence and/or introduction of the benefit for caregiver) should be an important priority.

In this thematic issue seven papers presented at the aforementioned international conference of social workers are published. Although all papers were primarily written from the perspective of social work, many of them analyse socio-demographic and social policy aspects of the topic of active ageing and solidarity between generations.

J. Mali raspravlja o promjeni pogleda na starenje, odnosno da bez starosti kao životne faze naš život izgleda nepotpun i nedovršen. Također ističe da se suvremeni stil života ne odvija linearno, nego ciklično te da upravo ta cikličnost upućuje na međugeneracijsko povezivanje. To je moguće - ali s novim znanjima i poticajima na mikro, mezo i makro razini. Naime, autorica zaključuje da socijalni rad nije moguće prakticirati samo na jednoj razini, a da to nema utjecaja na ostale razine. Također ističe suradnju i partnerstvo sa svim strukama koje brinu o starijim osobama.

U radu *Izazovi demografskih promjena i primjer dobre prakse socijalnog rada sa starijim ljudima*, autorica Šabić daje primjer dobre prakse kroz međugeneracijsku suradnju između mladih (studenata socijalnog rada u Sloveniji) i starijih ljudi preko akcijskog istraživanja, s ciljem poboljšanja kvalitete života i promicanja međugeneracijskog volonterstva. Naime, autorica ističe da generacijsko otuđivanje može stvoriti sukob i napetost među generacijama i utjecati na pogoršanje kvalitete života starijih osoba.

U trećem radu iz Slovenije, autorica *Grebenč* bavi se kvalitativnim istraživanjem potreba starijih osoba na način koji uključuje njihovu perspektivu, slijedeći principe socijalnog rada koji u konačnici trebaju rezultirati većom kvalitetom života, s više nadzora i moći u svakodnevnom životu. U traženju odgovora na potrebe starijih ljudi treba slijediti karakteristike njihove svakodnevnice, vrednota, želja i interesa te društveni kontekst i kulturne posebnosti. Ako uključujemo starije osobe tako da postanu dionici u planiranju odgovora na svoje potrebe, jačamo njihovu moć i zaustavljamo procese marginalizacije. U zaključku autorica ističe važnost individualnih odgovora na potrebe u zajednici u odnosu na nove institucionalne oblike pomoći.

J. Mali discusses the change in the perception of ageing, i.e. the fact that without old age as a phase of life our life seems incomplete and unfinished. She also emphasises that modern lifestyle is not linear, but cyclical, and that cyclicity points to intergenerational bonding. It is possible – but with new knowledge and encouragements on micro, mezzo and macro levels. The author concludes that social work cannot be practised on one level only, without affecting the other levels. She also points out co-operation and partnership with all professions that care for older persons.

In the paper *Challenges of demographic changes and an example of good practice in social work with older people* A. Šabić provides an example of good practice through intergenerational co-operation between young persons (students of social work in Slovenia) and older persons through an action research with the aim of improving the quality of life and promoting intergenerational volunteering. The author emphasises that generational alienation could lead to conflict and tension between generation and thus result in deteriorated quality of life of older persons.

In the third paper from Slovenia, *Grebenč* presents a qualitative research on the needs of older persons in the manner that includes their perspective, following principles of social work that should ultimately result in a higher quality of life, with more control and power in everyday life. Seeking responses to the needs of older persons requires following the features of their everyday life, values, wishes and interests, as well as the social context and cultural specificities. If we include older persons as stakeholders in planning responses to their needs, we are strengthening their power and stopping marginalisation processes. In the conclusion the author points out the importance of individual responses to the needs in the community with regard to new institutional forms of help.

Sučić, Vrh i Štambuk ukazuju na potrebu redefinicije socijalnog rada u domovima za starije i nemoćne osobe. Upravo stalnim praćenjem kako promjene strukture korisnika, tako i promjene njihovih potreba, socijalni radnici nailaze na nove poteškoće i izazove u radu koji se manifestiraju u želji za jasnijim standardima rada i potrebi za specifičnim edukacijama, kako bi bolje skrbili o korisnicima koji, prije svega, trebaju individualni pristup, razgovor i dovoljno vremena da uspostave odnos povjerenja i poštovanja.

Milić-Babić, Rusac i Laklija ukazuju na probleme s kojima se suočavaju neformalni njegovatelji osoba oboljelih od Alzheimerove bolesti. Njegovatelji oboljelih osoba doživljavaju visoki stres zbog zahtjeva skrbi, kao i zbog očekivanja da udovolje različitim zahtjevima obitelji, radne sredine i društva. Njima je potrebna bolja informiranost o samoj bolesti, veća podrška te financijska pomoć. Zdravstveni i socijalni profesionalci mogu olakšati tešku ulogu u kojoj se nalaze njegovatelji, kao i oboljeli.

Kao nova metoda grupnog rada koja djeluje na izgradnju čovjekove osobnosti, prikazana je bibliodrama. *Leutar i Keller* ističu da je njen specifičan doprinos u razrješavanju različitih problemskih situacija kako kod profesionalaca tako i kod različitih grupa korisnika, pa tako i starijih osoba koje prolaze kroz mnogostruke gubitke i trebaju pronaći novi smisao u novim ulogama. U radu su prikazane teorijske spoznaje, kao i praktična primjena same metode.

Bez obzira što često, u prvom trenu, pomislimo da je starost isto što i bolest, ili se makar uplašimo da bi nas to moglo zadesiti, treba napomenuti da većina starijih osoba živi zdravu, aktivnu i sretnu starost. Rad autorica *Marasović i Blažeka-Kokorić (Uloga plesa u unaprjeđenju aktivnog životnog stila i kvalitete života starijih osoba)* upravo prikazuje pozitivnu sliku starenja

Sučić, Vrh and Štambuk point to the need of redefining social work in care homes for older persons. By constant monitoring of both the structure of users and the change in their needs, social workers encounter new difficulties and challenges in work, which are manifested in the wish for clearer standards of work and the need for specific education, in order to provide better care for users who primarily need individual approach, talk and sufficient time to establish the relationship based on trust and respect.

Milić-Babić, Rusac and Laklija emphasise problems faced by informal caregivers of persons suffering from Alzheimer's disease. Caregivers experience high levels of stress because of demands of the care, as well as because of the expectations to satisfy different demands of the family, work environment and society. They need to be more informed about the disease itself, but they also need more support and financial assistance. Health and social professionals can facilitate the difficult role of caregivers and persons suffering from the disease.

Bibliodrama is presented as a new method of group work that acts on building personality. *Leutar and Keller* point its specific contribution in solving various problem situations, both for professionals and different groups of users, including older persons who are suffering multiple losses and need to find new meaning in new roles. The paper presents theoretical knowledge, but also the practical application of the method itself.

Regardless of the fact that, at first, old age is equalised with illness, or we tend to be afraid that it could happen to us as well, it should be mentioned that the majority of older persons experience a healthy, active and happy old age. The paper written by *Marasović and Blažeka-Kokorić (The role of dance in the improvement of active lifestyle and quality of life of older people)* presents a positive image of ageing through dance and keeping company, starting from the current knowledge about the role of dance in

kroz ples i druženje, polazeći od dosadašnjih spoznaja o ulozi plesa u životu čovjeka u ontološkom i antropološkom smislu te funkcije plesa u starijoj životnoj dobi. Provedeno kvalitativno istraživanje ukazuje da bavljenje plesom doprinosi konstruktivnom načinu prilagodbe na izmijenjene životne okolnosti, boljoj socijalnoj uključenosti, većem životnom zadovoljstvu, izgradnji samopouzdanja, boljoj tjelesnoj kondiciji te doživljaju prihvaćenosti i podrške od okoline.

Osnaženi pojedinac, obitelj i zajednica trebaju biti u fokusu struke socijalnog rada, uz permanentno praćenje društvenih promjena koje neminovno utječu na svakodnevni život svih generacija. Naglašavajući istovremeno individualnost i potrebu za zajedništvom i solidarnosti, socijalni radnici trebaju promovirati društvo u kojem će svatko doprinositi na specifičan način, ne zanemarujući važnost sudjelovanja u zajedništvu bez obzira na životnu fazu u kojoj se nalazimo.

Nadamo se da će ovaj tematski broj, uz radove o mirovinskom sustavu i starenju koji su već objavljeni u dosadašnjim brojevima ovog časopisa, doprinijeti boljem razumijevanju problema i potreba starijih osoba te potaknuti razvoj javnih i socijalnih politika usmjerenih na stariju populaciju.

Gosti urednici tematskog broja: Ana Štambuk i Zoran Šućur

human life in an ontological and anthropological sense, and the function of dance in older age. A qualitative research points that dancing contributes to constructive manner of adjustment to changed circumstances of life, better social inclusion, higher life satisfaction, building of confidence, better physical condition and feeling of acceptance and support from the environment.

Empowered individual, family and community should be in the focus of the profession of social work, alongside with permanent monitoring of social changes that inevitably influence everyday life of all generations. By emphasising individuality and the need for unity and solidarity, social workers should promote a society in which everyone could contribute in their own specific way, without neglecting the importance of participation in community, regardless of the phase of life we are in.

We hope that this thematic issue, together with the papers on the pension system and ageing that have already been published in previous volumes of the journal, will contribute to a better understanding of the problems and needs of older persons, and encourage the development of public and social policies aimed at the older generation.

Guest editors of the thematic issue: Ana Štambuk and Zoran Šućur